

УДК 159.922.76-056.26:37.015.3

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4\(223\)-79-83](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4(223)-79-83)

ГОЛУБЮК ЮЛІЯ В'ЯЧЕСЛАВІВНА,

методистка ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти,
старша викладачка кафедри психології та інклюзивної освіти,
Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Рівне, Україна

Yuliia Holubiuk,

Methodologist Resource Center for Support of Inclusive Education,
Senior Lecturer at the Department of Psychology and Inclusive Education,
Rivne Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Rivne, Ukraine

E-mail: y.golubyuk@roippo.org.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2063-1470>

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

А Представлено науково-теоретичний аналіз концепцій, присвячених проблемі саморегуляції емоційного стану дітей із особливими освітніми потребами (ООП) в освітньому середовищі. Окреслено значення емоційної саморегуляції для адаптації та освітньої діяльності таких дітей.

Актуальність дослідження зумовлена проблемою реалізації своєчасного та ефективного психолого-педагогічного супроводу дітей із ООП.

Запропоновано огляд сучасних досліджень, присвячених цьому питанню, встановлено, що, незважаючи на зростання зацікавленості та збільшення кількості наукових робіт, окреслена нами проблема і надалі залишається досить актуальною.

Зроблено спробу проаналізувати особливості корекційно-розвиткової роботи з дітьми з ООП у контексті саморегуляції їхнього емоційного стану. Встановлено, що саморегуляція є структурним складником емоційного інтелекту. Обґрунтовано, що емоційна саморегуляція та розвиток емоційного інтелекту загалом забезпечують психологічне благополуччя дитини.

Проаналізовано основні труднощі, які можуть виникати в процесі недостатньо розвиненої емоційної регуляції, та визначено ефективні підходи для їхнього подолання. Запропоновано приклади ігор, дихальні вправи, психогімнастика та інші методи, які сприяють розвитку емоційної саморегуляції учнів із ООП.

Висвітлено вагомую роль педагогів і батьків у формуванні сприятливого емоційного середовища для розвитку емоційної саморегуляції дітей.

Ключові слова: емоційний стан; розвиток; інклюзивна освіта; діти з особливими освітніми потребами; психолого-педагогічний супровід; саморегуляція

SELF-REGULATION OF EMOTION IN YOUNGER SCHOOL-AGE CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

S The article presents a scientific and theoretical analysis of concepts addressing the issue of self-regulation of emotion in children with special educational needs in the educational environment. The importance of emotional self-regulation for the adaptation and educational activities of such children is outlined.

The relevance of the study is attributed to the issue of timely and effective psychological and pedagogical assistance for children with special educational needs.

Recent studies dealing with this issue are reviewed. It is claimed that, despite the growing interest and the increase in the number of research publications, the outlined issue remains quite relevant.

An attempt is made to analyse the specific features of remedial work with children with special educational needs concerning the self-regulation of their emotions. It is identified that self-regulation is a structural component of emotional intelligence. It is justified that emotional self-regulation and the development of emotional intelligence in general ensure the psychological well-being of children.

The main difficulties that may arise due to insufficiently developed emotion regulation are analysed, and effective approaches to overcoming them are identified. Examples of games, breathing exercises, psychogymnastics, and other methods that contribute to the development of emotional self-regulation in pupils with special educational needs are proposed.

The significant role of teachers and parents in forming a favourable emotional environment for the development of emotional self-regulation in children is shown.

Keywords: emotional state; development; inclusive education; children with special educational needs; psychological and pedagogical assistance; self-regulation

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Саморегуляція емоційного стану є важливим компонентом психічного здоров'я дитини, що впливає на її здатність ефективно взаємодіяти з оточенням, адаптуватися до нових умов, підтримувати стійкість у стресових ситуаціях і зберігати позитивний емоційний фон під час навчання. Ураховуючи особливості дітей з особливими освітніми потребами (дислексія, РАС, інтелектуальні порушення тощо), необхідність ефективної підтримки в розвитку таких навичок стає надзвичайно актуальною. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП передбачає опанування дітьми ефективних навичок саморегуляції емоційного стану, що нині розглядається як детермінуючий фактор формування готовності дитини до соціальної адаптації. Пріоритетом, при цьому, має бути підвищення рівня опанування дітьми комунікативними уміннями, розвиток навичок соціальної поведінки, що є показниками загального психічного розвитку та вимагає особливої дослідницької уваги.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Науково-методологічний фундамент досліджуваної проблематики закладено вченими, чії наукові пошуки зосереджені на сучасних діагностичних методологіях, а також дослідженнях тенденцій і кращих практик у сфері психолого-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткової роботи з особами з особливими освітніми потребами. До них належать роботи Т. Ілляшенко [4], В. Кротенко, О. Хомич [8], В. Кобильченко, І. Омельченко [7], І. Повіренна, Р. Павлюк [10], Т. Калініна І. Самойлова, В. Кондратенко та ін. [6], О. Ільчук [5], Н. Матвеева [9], І. Докійчук [3], В. Васильцова [1]. Автори акцентують на необхідності інтеграції наочності, індивідуального і диференційованого підходу, всебічного розвитку емоційного інтелекту. Серед іноземних дослідників варто виділити публікації Е. Grigorenko, D. Compton, L. Fuchs, R. Wagner, E. Willcutt, J. Fletcher [11], S. Masefield, S. Prady, T. Sheldon [13], P. Davis-Kean, L. Tighe, N. Waters [12], F. Paulus, S. Ohmann, E. Möhler, P. Plener, C. Popow [14], J. Steinbrenner, K. Hume, S. Odom, K. Morin, S. Nowell, B. Tomaszewski, M. Savage [15].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на суттєві напрацювання вчених, спостерігається дефіцит практичних розробок у контексті формування стійких навичок емоційної саморегуляції у дітей молодшого шкільного віку, що актуалізує та деталізує тематику даного дослідження.

Метою статті є аналіз науково-прикладних досліджень щодо особливостей корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в контексті саморегуляції їхнього емоційного стану.

Викладення основного матеріалу дослідження. Феномен саморегуляції позиціонується як спроможність контролювати власні емоції та поведінкові реакції адекватно ситуації, а також уміння ефективно справлятися із сильною емоційною реакцією на травмуючі стимули та стресогенні чинники впливу.

Особливої ваги проблема саморегуляції емоційного стану набуває в контексті дітей з ООП. На тлі тиску стресогенних

факторів війни в Україні діти цієї категорії зазнають суттєвого деструктивного впливу не лише від зовнішніх чинників, але й неможливість справитись зі своїми емоціями. Особливо страждають у такому плані діти молодшого шкільного віку, резильєнтність яких до емоційних коливань значно знижується.

При розробленні індивідуалізованого плану психолого-педагогічної роботи з дітьми з ООП необхідно реалізувати максимальне врахування типологічних та індивідуальних можливостей і потреб. Корекційно-розвитковий процес, при цьому, повинен характеризуватись комплексним характером й охоплювати мовні моменти, пізнавальну діяльність, поведінкові реакції [6].

Упровадження сучасних технологій, методик і форм психолого-педагогічного супроводу передбачає багатоаспектність і варіативність. Доцільним убачається використання інформаційно-комунікаційних, ігрових, інтерактивних, проєктних, арт-педагогічних технологій навчання дітей із ООП.

Зокрема, використання ігрових технологій сприяє розвитку пізнавальних здібностей, навичок активної взаємодії. Інформаційно-комунікаційні технології сприяють розширенню пізнавальної діяльності, навичок спілкування, формування соціальної активності. Інтерактивні технології сприяють імплементації засвоєних умінь, навичок на різні сфери. Квест-технології роблять процес навчально-корекційної роботи незвичайним, яскравим, цікавим, сприяючи активізації пізнавальних, мовленнєвих і розумових процесів учасників [3]. Арт-технології допомагають здійснити корекцію психоемоційної сфери, поведінки, особистості в цілому.

Кожна дитина з ООП потребує максимального контакту із навколишнім світом. Загалом, психолого-педагогічний супровід, що має на меті формування стійких навичок емоційної саморегуляції має реалізовуватись за певною алгоритмічною послідовністю, що передбачає: підвищення рівня якості імплементації до колективу однолітків; соціально-психологічну адаптацію дітей; забезпечення предметно-просторового розвиткового оточення, відповідно до індивідуальних особливостей; розроблення перспективного планування особистісного розвитку; моніторинг динаміки психосоціального розвитку [11].

Практичні завдання в напрямі ефективного розвитку емоційної саморегуляції дітей у межах освітнього середовища передбачають:

- розширення в учнів «словника емоцій», розвитку вміння диференціації різних емоцій, навчання вербального опису власних і чужих емоцій і почуттів;
- усвідомлення дітьми власного настрою та почуттів, розвиток уміння їхнього сприйняття, незважаючи на їхню унікальність;
- вироблення навичок емоційної адекватності;
- розробка уміння ідентифікації емоцій інших за мімікою, інтонацією, експресивними сигналами;
- розвиток емпатії;
- формування вміння долати скованість у психологічному та фізичному контексті;
- досвід конструктивної комунікації;

- розвиток умінь ефективного нівелювання негативних емоцій;
- розвиток умінь вірити у позитивне вирішення ситуації та перевтілення у ній, навичок оптимістичної поведінки [7; 9; 13].

Із метою реалізації окреслених вище завдань у дітей з ООП у молодшому шкільному віці варто запропонувати:

1) вправи та ігрові завдання, спрямовані на ефективне стимулювання розвитку емоційного самовираження та позитивних емоцій, зняття фізичної м'язової напруги («Передавалки», «Джаз тіла», «Танець вогню», «Намисто»);

2) ігри для розвитку загальної навченості учнів («Лови помилку», «Поясни», «Фантастичне припущення»); ігри мовленнєвого спрямування (артикуляційна гімнастика «Дивлюся в дзеркало»);

3) дихальні вправи для ефективної емоційної саморегуляції («Настрій», «Піджак на вішалці», «Стирання інформації», «Рахунок», «Ворона на шафі»);

4) освоєння ритуалів нівелювання образи, страху, гніву (покричати у спеціальну «скляночку для крику» та знищити її);

5) використання арттехнік для позитивного впливу на емоційну сферу, техніки Playbackтеатру, сторітелінг;

6) психогімнастичні вправи, монологи задля боротьби зі страхами, зниження рівня агресивності («Одягни страшилку», «Легідне кошеня», «Царівна Несміяна»);

7) різноманітні рефлексивні ігри («Дерево підсумків», «Точка зору»);

8) вправи на розвиток адекватної самооцінки («Ідеальна оцінка», («Дитяче журі», «Рейтинг») [5; 9; 10].

Запропонована концепція психолого-педагогічного супроводу дітей досліджуваної категорії також може включати низку інноваційних педагогічних інструментів, як-от: стимуляційні практики, мультимедійні матеріали, адаптивні індивідуалізовані технології навчання, впровадження проблемно-орієнтованих методів корекції, а також забезпечення зворотного зв'язку.

Умови формування емоційної саморегуляції, освітнє середовище повинно забезпечувати безпечний простір, де дитина має змогу вільно виражати емоції, отримувати підтримку та розвивати навички самоконтролю.

Ефективними є такі підходи:

- використання візуальних інструментів (таблиць емоцій, емоційних термометрів);
- упровадження ігор на розвиток емоційного інтелекту;
- застосування методів арттерапії, казкотерапії;
- підтримка з боку асистента вчителя та шкільного психолога (команди психолого-педагогічного супроводу);
- налагодження співпраці з родиною [2].

Результати дослідження. У вітчизняному науковому дискурсі питання саморегуляції вивчалось в контексті емоційно-вольової сфери та індивідуально-типологічних особливостей дітей із порушеннями розвитку. Результати наукової та практичної роботи науковців, зокрема Т. Ілляшенка [4], В. Кротенка, О. Хомич [8], В. Кобильченка, І. Омелюченко [7] свідчать про те, що більшість дітей із ООП характеризуються недостатнім рівнем сформованості емоційної саморегуляції.

Серед найтиповіших труднощів виокремлюють ускладнення в усвідомленні та вираженні власних емоцій, імпульсивність поведінки, низький рівень здатності до самозаспокоєння та труднощі в налагодженні емоційного контакту з оточенням. Найхарактерніші труднощі: невміння розпізнавати власні емоції; імпульсивна, афективна поведінка у стресових ситуаціях; недостатній розвиток навичок самозаспокоєння; труднощі в установленні емоційного контакту з однолітками.

У дітей з ООП значно більше потреби в підтримці з боку дорослих (батьків, учителів, психологів), що може полягати у використанні спеціальних стратегій для контролю емоцій. Це включає структурування дня, використання візуальних допоміжних матеріалів, розвивальних ігор і технік релаксації.

Дослідження науковців вказують на те, що застосування спеціалізованих методик, як-от: арттерапія та тренінги з емоційної компетентності, мають позитивний вплив на розвиток саморегуляції у дітей із ООП. Ці підходи сприяють покращенню здатності дітей розпізнавати та виражати свої емоції без агресії чи самопошкодження, а також допомагають знижувати рівень стресу. Одним із важливих факторів є те, що підхід до розвитку саморегуляції повинен бути індивідуалізованим, із урахуванням особливостей кожної дитини, її емоційного фону, типу порушень і загального психічного розвитку.

Розвиток саморегуляції значною мірою залежить від соціального оточення, зокрема взаємодія з однолітками та дорослими. Позитивне підкріплення, підтримка з боку однолітків і вчителів сприяє розвитку емоційної стабільності та здатності до самоконтролю. Також діти з ООП можуть демонструвати значні покращення у саморегуляції емоцій під час навчання за допомогою корекційних програм. Поступово вони освоюють ефективні стратегії для контролю емоцій, що допомагає їм краще адаптуватися в школі та соціумі.

Системна підтримка з боку педагогів, інклюзивне освітнє середовище та спеціальні психолого-педагогічні методики сприяють ефективному формуванню емоційної саморегуляції. Доцільним є впровадження в освітній процес програм емоційного розвитку, які включають когнітивно-поведінкові, тілесно-орієнтовані та арттерапевтичні елементи. Цілеспрямована робота вчителів та асистентів із формування навичок емоційної саморегуляції сприяє кращій адаптації учнів з ООП у шкільному середовищі. Важливою умовою успішності є створення емоційно безпечної атмосфери, використання візуальних підказок, включення методів арт- та ігрової терапії.

Висновки з даного дослідження. Серед актуальних завдань психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у середовищі сучасної молодшої школи особливої значущості набуває розвиток емоційного інтелекту, вироблення стійких навичок виявлення та розпізнавання власних емоцій, управління ними, а також емпатії та розуміння емоційного стану інших людей. Спроможність емоційної саморегуляції позиціонується як невід'ємний складник емоційного інтелекту та є надзвичайно важливим для дітей досліджуваної категорії в аспектах соціалізації.

Потреба щодо створення в освітньому середовищі розвивального і психологічно комфортного мікроклімату для вироблення в дітей здатності до емоційної саморегуляції залишається наразі гостро актуальною. Такі умови можна забезпечити, використовуючи у психолого-педагогічній роботі інноваційні підходи, спрямовані на розширення в учнів «словника емоцій», усвідомлення власного настрою та почуттів, вироблення навичок емоційної адекватності, формування здатності до співчуття, емпатії, розвиток умінь ефективного подолання негативних емоцій, навичок оптимістичної поведінки та позитивного мислення. Сучасні ігри та вправи, спрямовані на стимулювання активізації позитивних емоцій та емоційного самовираження, позбавлення від образи, страху, гніву, ефективну саморегуляцію сприяють розвитку в дітей емоційної стійкості в кризових ситуаціях, що є особливо актуальним в умовах війни.

Перспективи подальших розвідок. За умови ефективного корекційно-розвивального процесу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами цілком реально підвищити рівень опанування комунікативними навичками, вміннями соціальної поведінки, що є показником і результатом загального психічного розвитку. Подальшого наукового розроблення вимагають практичні адаптаційні стратегії застосування запропонованих психолого-педагогічних заходів.

Однією з важливих тем для подальших досліджень є взаємодія з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема, варто вивчати, як батьківські стратегії виховання, підходи до емоційного вираження та надана підтримка можуть впливати на здатність дітей управляти своїми емоціями і сприяти розвитку їхнього емоційного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Васильцова В. Психолого-педагогічний супровід в Новій українській школі. *Людознавчі студії* : зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Дрогобич, 2023. С. 28–34. URL: <http://ir.dspu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2433> (дата звернення 18.03.2025)
2. Гриньова М. В. Інклюзивне освітнє середовище: психологічні аспекти. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018.
3. Докійчук І. О. Психолого-педагогічний супровід навчального процесу дітей з інтелектуальними порушеннями у молодшій школі. *Харківський природничий форум* : IV Міжнар. конф. молодих учених / ред.: Т. Ю. Маркіна, А. Б. Чаплигіна. Харків : Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 61–63. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/2ea5687d-3672-4903-a703-512de2bb2a73> (дата звернення 18.03.2025)
4. Ілляшенко Т. Д. Проблеми впровадження інклюзивного навчання і психолого-педагогічний супровід дітей із затримкою психічного розвитку. *Український вимір* : міжнародний збірник освітніх, наукових, методичних статей і матеріалів з України та діаспори. Чернівці, 2021. № 18. С. 179–184.
5. Ільчук О. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами та їхніх родин в умовах кризових викликів. *Проблеми реабілітації* : зб. наук. праць. Одеса : Вид-цв Букаєв Вадим Вікторович, 2021. С. 18–23. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/17912> (дата звернення 14.03.2025)
6. Калініна Т. С., Самойлова І. В., Кондратенко В. О. Психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Психологія*. 2021. № 4. С. 124–128. URL: <http://psy-visnyk.uzhnu.edu.ua/index.php/psy/article/view/68> (дата звернення 18.03.2025)
7. Кобильченко В. В., Омельченко І. М. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: теоретичний аспект проблеми. *Використання ресурсів позашкільної освіти у процесі соціалізації дітей з особливими освітніми потребами* : зб. наук. праць / ред. Ю. Д. Бойчук. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 83–87. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa60d865-34e7-4466-88cf-31e606ebc705/content#page=84> (дата звернення 16.03.2025)
8. Кротенко В. М., Хомич О. Б. Психолого-педагогічний супровід самопізнання та саморозвитку учня. *Гуманітарно-педагогічна освіта: здобутки, проблеми, перспективи* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) / ред.: М. Ц. Стамблер, Р. С. Аронова. Дніпро : Акцент ПП, 2021. С. 109–114. URL: https://www.bethana.org.ua/_files/ugd/de9706_d47a98b828434bbfa46bdd31fa9893e8.pdf#page=110 (дата звернення 18.03.2025)
9. Матвеева Н. Психолого-педагогічний супровід молодших школярів з особливими освітніми потребами: напрямки та завдання. *Молодь і ринок*. 2023. № 11 (219). С. 87–91. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/292240> (дата звернення 18.03.2025)
10. Повіренна І., Павлюк Р. Психолого-педагогічний супровід молодших школярів з порушенням мовлення в умовах спеціального закладу освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2023. № 40 (2). С. 85–92. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/388> (дата звернення 18.03.2025)
11. Grigorenko E. L., Compton D. L., Fuchs L. S., Wagner R. K., Willcutt E. G., Fletcher J. M. Understanding, educating, and supporting children with specific learning disabilities: 50 years of science and practice. *American Psychologist*. 2020. № 75 (1). С. 37–51. URL: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Famp0000452> (дата звернення 18.03.2025)
12. Davis-Kean P. E., Tighe L. A., Waters N. E. The role of parent educational attainment in parenting and children's development. *Current Directions in Psychological Science*. 2021. № 30 (2). С. 186–192. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0963721421993116> (дата звернення 18.03.2025)
13. Masfield S. C., Prady S. L., Sheldon T. A. The Caregiver Health Effects of Caring for Young Children with Developmental Disabilities: A Meta-analysis. *Matern Child Health J.* 2020. № 24. С. 561–574. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10995-020-02896-5> (дата звернення 18.03.2025).
14. Paulus F., Ohmann S., Möhler E., Plener P., Popow C. Emotional dysregulation in children and adolescents with psychiatric disorders. *A narrative review. Frontiers in psychiatry*. 2021. № 12. С. 628–252.
15. Steinbrenner J. R., Hume K., Odom S. L., Morin K. L., Nowell S. W., Tomaszewski B., Savage M. N. Evidence-based practices for children, youth, and young adults with autism. FPG child development institute, 2020.

References

1. Vasylytsya, V. (2023). Psykholoho-pedahohichniy suprovod v Novii ukrainskii shkoli [Psychological and pedagogical support at the New Ukrainian School]. In *Liudynoznavchi studii [Humanities Studies]*: zб. nauk. prats DDPU imeni Ivana Franka (pp. 28–34). Drohobych. Retrieved from <http://ir.dspu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2433> [in Ukrainian].
2. Hrynova, M. V. (2018). *Inklyuzivne osvittne seredovyshche: psykholohichni aspekty [Inclusive educational environment: psychological aspects]*. Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
3. Dokiichuk, I. O. (2021). Psykholoho-pedahohichniy suprovod navchalnoho protsesu ditei z intelektualnymi porushenniamy u molodshii shkoli [Psychological and pedagogical support of the educational process of children with intellectual disabilities in primary school]. In T. Yu. Markina, A. B. Chaplyhina (Eds.), *Kharkivskyi pryrodnychiy forum [Kharkiv Natural Science Forum]*: IV Mizhnar. konf. molodykh uchenykh (pp. 61–63). Kharkiv: Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. Retrieved from <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/2ea5687d-3672-4903-a703-512de2bb2a73> [in Ukrainian].
4. Illiaschenko, T. D. (2021). Problemy vprovadzhennia inklyuzynnoho navchannia i psykholoho-pedahohichniy suprovod ditei iz zatrymkoiu psykhichnoho rozvytku [Problems of implementing inclusive education and psychological and pedagogical support for children with mental retardation]. In *Ukrainskyi*

vymir [Ukrainian dimension]: mizhnarodnyi zbirnyk osvity, naukovykh, metodychnykh statei i materialiv z Ukrainy ta diaspy (No. 18, pp. 179-184). Chernihiv [in Ukrainian].

5. Ilchuk, O. V. (2021). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid ditei z osoblyvymy potrebamy ta yikhnikh rodyn v umovakh kryzovykh vyklykiv [Psychological and pedagogical support for children with special needs and their families in times of crisis]. In *Problemy reabilitatsii [Rehabilitation problems]: zb. nauk. prats* (pp. 18-23). Odesa: Vyd-ts Bukaiev Vadym Viktorovich. Retrieved from <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/17912> [in Ukrainian].
6. Kalinina, T. S., Samoilova, I. V., & Kondratenko, V. O. (2021). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid ditei molodshoho shkilnoho viku z osoblyvymy osvitynymi potrebamy v umovakh inkluzyvnoi osvity [Psychological and pedagogical support for primary school children with special educational needs in inclusive education]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Psykholohiia [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Psychology]*, 4, 124-128. Retrieved from <http://psy-visnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/psy/article/view/68> [in Ukrainian].
7. Kobylchenko, V. V., & Omelchenko, I. M. (2021). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy: teoretychnyi aspekt problemy [Psychological and pedagogical support of children with special educational needs: theoretical aspect of the problem]. In Yu. D. Boichuk (Ed.), *Vykorystannia resursiv pozashkilnoi osvity u protsesi sotsializatsii ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy [Using extracurricular education resources in the process of socialization of children with special educational needs]: zbirnyk naukovykh prats* (pp. 83-87). Kharkiv: KhNPU im. H. S. Skovorody. Retrieved from <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa60d865-34e7-4466-88cf-31e606ebc705/content#page=84> [in Ukrainian].
8. Krotenko, V. M., & Khomych, O. B. (2021). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid samopiznannia ta samorozvytku uchnia [Psychological and pedagogical support for student self-knowledge and self-development]. In M. Ts. Stambler, R. S. Aronova (Eds.), *Humanitarno-pedahohichna osvita: zdobutky, problemy, perspektyvy [Humanities and pedagogical education: achievements, problems, prospects]: materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf. (z mizhnarodnoiu uchastiu)* (pp. 109-114). Dnipro: Aktsent PP. Retrieved from https://www.bethana.org.ua/_files/ugd/de9706_d47a98b828434bbfa46bdd31fa9893e8.pdf#page=110 [in Ukrainian].
9. Matveieva, N. (2023). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid molodshykh shkoliariv z osoblyvymy osvitynymi potrebamy: napriamky ta zavdannia [Psychological and pedagogical support for younger schoolchildren with special educational needs: directions and tasks]. *Molod i rynek [Youth and the market]*, 11 (219), 87-91. Retrieved from <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/292240> [in Ukrainian].
10. Povirena, I., & Pavliuk, R. (2023). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid molodshykh shkoliariv z porushenniam movlennia v umovakh spetsialnoho zakladu osvity [Psychological and pedagogical support for younger schoolchildren with speech disorders in a special educational institution]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika [Teacher education: Theory and practice. Psychology. Pedagogy]*, 40 (2), 85-92. Retrieved from <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/388> [in Ukrainian].
11. Grigorenko, E. L., Compton, D. L., Fuchs, L. S., Wagner, R. K., Willcutt, E. G., & Fletcher, J. M. (2020). Understanding, educating, and supporting children with specific learning disabilities: 50 years of science and practice. *American Psychologist*, 75 (1), 37-51. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Famp0000452>
12. Davis-Kean, P. E., Tighe, L. A., & Waters, N. E. (2021). The role of parent educational attainment in parenting and children's development. *Current Directions in Psychological Science*, 30 (2), 186-192. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0963721421993116>
13. Masfield, S. C., Prady, S. L., & Sheldon, T. A. (2020). The Caregiver Health Effects of Caring for Young Children with Developmental Disabilities. *A Meta-analysis. Matern Child Health J*, 24, 561-574. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s10995-020-02896-5>
14. Paulus, F. W., Ohmann, S., Möhler, E., Plener, P., & Popow, C. (2021). Emotional dysregulation in children and adolescents with psychiatric disorders. *A narrative review. Frontiers in psychiatry*, 12, 628-252.
15. Steinbrenner, J. R., Hume, K., Odom, S. L., Morin, K. L., Nowell, S. W., Tomaszewski, B., & Savage, M. N. (2020). *Evidence-based practices for children, youth, and young adults with autism*. FPG child development institute.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 07.04.2025